

مجموعه کتابشناسی برخی زبان‌های کهن آسیای غربی

کتابشناسی آرامی، سریانی
و لهجه‌شناسی عبری کهن

سعید حیاتی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
تهران، ۱۳۹۲

سرشناسه: حیاتی، سعید ۱۳۵۴ -

عنوان و نام پدیدآور: مجموعه کتابشناسی برخی زبان‌های کهن آسیای غربی/ سعید حیاتی.
مشخصات نشر: تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۷ج.

شابک: دوره 0-669-426-964-978: 1ج: 3-668-426-964-978: 2ج: ۳-964-978
426-663-8: 5۵-664-426-964-978: ۷ج: 9-666-426-964-978: ۶ج: ۶-978
964-426-665-2

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوعات: ۱. کتابشناسی آگاریتی و خطشناسی عربی کهن - ۲. کتابشناسی خطشناسی عربی کهن
شعاری و جنوبی حبشی و عربی جنوبی - ۳. کتابشناسی زبان عبری کهن - ۴. کتابشناسی آرامی،
زبانی و لهجه‌شناسی عبری کهن - ۵. کتابشناسی ابلایی و منابع لهجه‌شناسی سامی شمال غربی
(آرامی و کنانی) - ۶. کتابشناسی منابع سامی تطبیقی - ۷. کتابشناسی منابع عمومی سامی و اکدی.

موضوع: زبان‌های باستانی - آسیا - کتابشناسی

موضوع: زبان‌شناسی - کتابشناسی

موضوع: زبان‌های باستانی - کتابشناسی

موضوع: زبان عربی - کتابشناسی

موضوع: خط‌شناسی - کتابشناسی

شناسه افزوده: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رده بندی کنگره: ۳۷۰۶/م۳ ۱۳۹۲

رده بندی دیویی: ۳۰۹۵

شماره کتابشناسی ملی: ۲۱۳۳۲۸

مجموعه کتابشناسی برخی زبان‌های کهن آسیای غربی
کتابشناسی آرامی، سریانی و لهجه‌شناسی عبری کهن

مؤلف: سعید حیاتی

ناشر: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مدیر نشر: ناصر زعفرانچی

ناظر چاپ: مجید اسماعیلی‌زارع

نسخه‌پرداز: فرزانه صادقیان

آماده‌سازی: عرفان بهار دوست

طراح جلد: عطالله کاویانی

چاپ اول: ۱۳۹۲

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: دوپست و پنجاه هزار ریال

ردیف انتشار: ۹۲-۴

حق چاپ برای پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی محفوظ است.

شابک ۱-۹۶۴-۴۲۶-۹۷۸

شابک دوره: ۰-۶۶۹-۴۲۶-۹۷۸

نشانی: تهران، صندوق پستی: ۱۴۱۵۵۶۴۱۹، تلفن: ۸۸۰۴۶۸۹۱۳، فاکس: ۸۸۰۳۶۳۱۷

تمام حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ است.

مقدمه

سالهاست که پژوهشگران حوزه ایرانشناسی توجه ویژه خود را به اهمیت زبان‌های غرب ایران زمین نشان می‌دهند. و به هر بهانه‌ای تلاش نموده‌اند تا آشنایی با منابع و معرفی ابعادی از ظرفیت‌های این حوزه معرفتی را در اولویت برنامه‌های پژوهشی خود قرار دهند. همان کسانی که خود از پایه‌گذاران کرسی فرهنگ و زبان‌های باستانی ایران بودند با ترغیب و حمایت دانشجویان شان و استفاده از ظرفیت‌های در دسترس به جد تلاش نمودند تا حداقل منابع این زبان‌ها در کتابخانه‌ها قرار گیرند. تا روزی توسط علاقمندان بررسی شوند. همین کوشش‌ها موجب شد تا این کمترین تحت هدایت و حمایت استاد پرویان ضمن آشنایی با این منابع و تلاش در حفظ و پخش آنها با فراهم ساختن منابع جدید و هدیه آنها به کتابخانه ملی، کتابخانه دایره‌المعارف بزرگ اسلامی، کتابخانه پژوهشگاه علوم انسانی و کتابخانه آستان قدس رضوی بدینوسیله نسبت به تلاش‌های آن بزرگان تاریخ‌ساز ادای احترام نماید.

سؤال اینست: چرا باید به آشنایی با زبان‌های کهن غرب ایران زمین توجه کنیم؟ برای پاسخ به این سؤال بد نیست از دیدگاه جناب استاد ارفع‌ی راجع به اهمیت آشنایی با زبان‌های بین‌النهرین آگاه شویم. ایشان در گفتگویی با نگارنده چنین بیان نمودند:

«چطور تدریس این زبان (بابلی) و زبان‌های دیگر بین النهرینی مثل سومری و اُگدی برای چینی و ژاپنی اهمیت دارد و برای ما بی اهمیت است؟ و آیا نسبت پیوند ما با حوزه بین‌النهرین با پیوند چینی‌ها و ژاپنی‌ها با بین‌النهرین برابر است؟ ما با بین‌النهرین هزاران سال است که همسایه هستیم. و در این همسایگی دادوستدهای بسیاری داشته‌ایم. ما پیوندهای گسترده‌ای با بین‌النهرین داریم. ما با استفاده از قرائت متون این زبان‌ها می‌توانیم آشنایی دقیق‌تر و عمیق‌تری نسبت به تاریخ کشورمان پیدا کنیم آیا آشنایی با زبان‌های بین‌النهرین اهمیت ندارد؟! درک حقیقت معنا و ریشه بسیاری از واژه‌های فارسی بدون آگاهی از زبان‌های بین‌النهرینی ممکن نیست. از این که بگذریم این زبان‌ها بخشی از دانش و علم بشری هستند. و دیگران تلاش می‌کنند تا با علوم این زبان‌ها آشنا شوند. چطور ما غفلت می‌کنیم؟»^۱

چنانکه مشاهده می‌شود ایشان شناخت زبان‌های بین‌النهرینی را به عنوان بخشی مهم از زبان‌های کهن عرب ایران یک ضرورت می‌دانند. و معتقدند که فهم معنا و ریشه بسیاری از واژه‌های زبان فارسی بدون آگاهی از آن زبان‌ها ممکن نیست. البته اهمیت این زبان‌ها به جایگاه شان در شناخت هرچه بهتر تمدن ایران، بین‌النهرین، شمال شرق آفریقا و فرهنگ مسیحیت و یهود محدود نیست. بلکه نقش مهمی هم در درک و عرضه هرچه بهتر ظرفیت‌های تمدنی اسلام- ایران در یک کلیت معنادار دارند. چیزی که مرحوم استاد مهرداد بهار آن را خاطر نشان می‌ساختند.^۲

اگر فاز اول و فاز دوم مطالعات اسلام و ایران^۳ را در محتوای منظر و تبیین دارای نقایص اساسی تلقی کنیم به طور طبیعی فاز سه (افتادن در دام هر آنچه که آشور شناسان و کارشناسان حوزه بین‌النهرین گفته اند) باید نقش راه حل را بازی کند. حال آنکه این چه باید کرد بیش از آنکه خود نشانگر راه حل باشد فرصتی ست برای رسیدن به راه حل. فاز سه مطالعات اسلامی- ایرانی امکاناتی را فراهم می‌سازد تا با نقد آن بتوان از ظرفیت‌های فاز اول و دوم بهره‌ای که بایست برد، بدیهی ست که راه حل جدید اگر از سرمایه‌های گذشته استفاده نکرده باشد و مقدمه آن انکار تلاش‌های پیشین باشد در عمل ره به جایی نخواهد برد. این بیان نه از آن روست که راه حل جدید با تدبیری عملی گردد بلکه یافتن چه باید کردی ست که در ضمن عالمانه بودن قابلیت لازم را برای عینیت یافتن داشته باشد. فاز چهار یعنی نقد تلاش‌های صورت گرفته راجع به حوزه‌های تمدنی آسیای غربی که البته متضمن دارا بودن قابلیت و آگاهی‌های لازم است، فرصتی را فراهم می‌سازد تا به گونه ای

از داشته‌های این حوزه استفاده گردد که دست آوردهای اسلامی-ایرانی تحت الشعاع آن قرار نگیرد و از آن مهمتر به وسیله آن تقویت شود.

از این رو جهت آشنایی علاقمندان با برخی منابع آرامی و سریانی و لهجه شناسی عبری کهن فراهم شده است. امید است منابع آرامی و سریانی و لهجه شناسی عبری ارائه شده در این اثر مورد استفاده دانش پژوهان ارجمند قرار گیرد.

در انتها از استfan هلموت که منابع این مجموعه را در اختیار اینجانب قرار داد سپاسگذارم و همچنین از بابک سپاس مقدم که ایده این مجموعه را رقم زدند و به همراه آقای زعفرانچی و همکاران شان در انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برای انتشار این مجموعه تلاش بسیار داشتند صمیمانه متشکر و ممنونم.

سعید حیاتی

امرداد ۹۱

مریلند

آمریکا

پاورقی

۱. بخشی از گفتگوی نگارنده با جناب استاد عبدالمجید ارفعی که تحت عنوان «یادی از مترجم کبیه کوروش استاد عبدالمجید ارفعی (فرصت‌ها و حسرت‌ها)» هنوز مجال انتشار نیافته است.
۲. رک. «پرواز عقاب در آسمان آسیای غربی» (یادی از مرحوم خانم دکتر حسینی، رئیس اسبق بخش ایرانشناسی کتابخانه ملی) که در ویلاگ کارمندان کتابخانه ملی به قلم نگارنده قرار گرفت.
۳. رک. حیاتی، سعید، «زبان‌های آرامی و سریانی در مصاحبه با نیکولاس الجیلو»، بررسی کتاب تهران، ش. ۲۵، بهار ۱۳۸۸، صص ۱۹ و ۲۰.

فهرست

۱۳	منابع آرامی و سریانی
۹۹	لهجه‌شناسی عبری کهن

www.ketab.ir